

ภาคผนวก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

ภาคผนวก ก

- ภาพสิ่งอำนวยความสะดวก ในพื้นที่ท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว
- ภาพพื้นที่ท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว
- ภาพทิวทัศน์และตัวอย่างพันธุ์พืชที่น่าสนใจและเป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยว

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

ภาพสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ท่องเที่ยว

ป้ายบอกเส้นทาง
ท่องเที่ยว

ป้ายสื่อความหมาย
ธรรมชาติ

ป้ายแนะนำพันธุ์พืช

สถานที่กางเต็นท์
พักแรม

บริการลูกหาบและ
คนนำทาง

ป้ายแนะนำการ
ท่องเที่ยวบน
คอยหลวงเชียงดาว

ศูนย์บริการ
นักท่องเที่ยว
เส้นทางห้วยจืด

ศูนย์บริการ
นักท่องเที่ยว
เส้นทางเลาใหม่

การบริการอื่น ๆ
เช่น ถังขยะ สิ้นค้ำ
ในท้องถิ่น และไม้เท้า

ภาพพื้นที่ท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว

รูปแบบการเดินทาง
ต้องเดินเท้าเท่านั้น

นักท่องเที่ยวที่มา
ท่องเที่ยวจะมีความ
หลากหลายทั้งใน
ด้านวัยและการศึกษา

รูปแบบของกิจกรรม
การท่องเที่ยวจะมุ่ง
เน้นการศึกษาพรรณไม้

รูปแบบการพักแรมแบบ
แคมป์ปิ้งได้รับการยอมรับอย่างสูงในการท่องเที่ยวบนดอยเขียงควา

ช่วงฤดูหนาวจะเป็นช่วงที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเดินทางมาท่องเที่ยวมากที่สุด

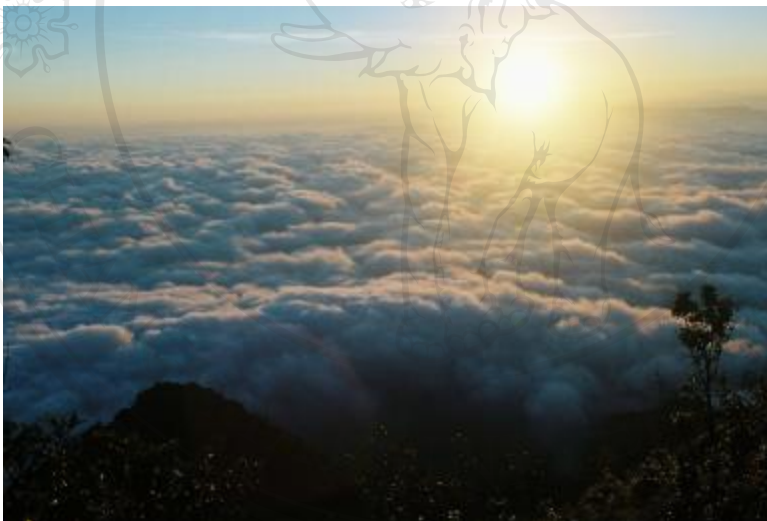
ในบางปีนักท่องเที่ยวเดินทางมากกว่าความสามารถของพื้นที่ในการรองรับ

ลิขสิทธิ์สงวน
Copy
A I
เชียงใหม่
University

ภาพทิวทัศน์และตัวอย่างพันธุ์พืชที่น่าสนใจและเป็นจุดสนใจของนักท่องเที่ยว

ภาพทิวทัศน์ของภูเขา
หินปูนที่มีลักษณะเฉพาะ

สภาพอากาศที่แปรปรวน
บนดอยหลวงเชียงดาว
มักปรากฏภาพสวยงาม

ทิวทัศน์ยามเย็นเป็นความ
ต้องการเยี่ยมชมในระดับ
ต้น ๆ ของนักท่องเที่ยว

18. 12. 2004

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพยามเย็นของเทือกคอย
สามพี่น้อง

การเยี่ยมชมธรรมชาติ
ยามเช้า

มุมมองจากยอด
คอยกัวลม

ดอกพญาเสือโคร่ง

บรรยากาศยามเย็น

ทะเลหมอกยามเช้า

ลิขสิทธิ์บทความนี้สงวนลิขสิทธิ์โดย Chiang Mai University
All rights reserved

ดอกเทียนนกแก้ว

ดอกเทียนหอมคาร์

กุหลาบขาวเขียงดาว

ปิ่นสีนชัย

ภาคผนวก ข

- ภาพการประชุมเสวนากลุ่มองค์กรท่องเที่ยวดอยหลวงเชียงใหม่
- ภาพกิจกรรมและการทำงานของกลุ่มองค์กรท่องเที่ยวดอยหลวงเชียงใหม่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright © by Chiang Mai University
 All rights reserved

ภาพการประชุมเสวนากลุ่มองค์กรการท่องเที่ยวดอยหลวงเชียงดาว

การประชุมเพื่อร่วมออกแบบการท่องเที่ยว

ระดมความคิดเห็น

นำเสนอความคิดในที่ประชุม

อภิปรายแนวความคิด
จัดการท่องเที่ยว

เสวนากลุ่มย่อย

จัดอบรมลูกหาบ
คนนำทาง

ภาพกิจกรรมและการทำงานของกลุ่มองค์กรท่องเที่ยวดอยหลวงเชียงดาว

การจัดเวทีประเมิน
ผลกระทบการ
จัดการท่องเที่ยว

จัดกิจกรรมเก็บขยะ
หลังฤดูกาลท่องเที่ยว

ติดตามและประเมินผลการ
ทำงาน

ภาคผนวก ค

- แบบสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อรูปแบบการท่องเที่ยวบนดอยหลวงเชียงดาว
- แบบสอบถามความพร้อมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 Copyright © by Chiang Mai University
 All rights reserved

แบบสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อรูปแบบการท่องเที่ยวบนดอยหลวงเชียงดาว
ประจำเดือน ธันวาคม-มีนาคม พ.ศ. 2547

1. เพศ () ชาย
() หญิง
2. อายุ () 1-15ปี () 16-30ปี
() 31-45ปี () 46ปี ขึ้นไป
3. อาชีพ () นักเรียน/นักศึกษา () ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ
() เอกชน () อื่น ๆ
4. ที่อยู่ปัจจุบัน () จ.เชียงใหม่ () ภาคเหนือที่ไม่ใช่จังหวัดเชียงใหม่
() ภาคอื่น ๆ () ต่างประเทศ
5. ระดับการศึกษา () ต่ำกว่าระดับปริญญาตรี () ปริญญาตรี
() สูงกว่าปริญญาตรี
6. วัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว () พักผ่อน () ทักษศึกษา () พืชหายาก
7. เคยมาท่องเที่ยวที่เชียงดาวจำนวน () ไม่เคยมาเลย
() มาแล้ว 1 ครั้ง
() มากกว่า 1 ครั้ง
() อื่น ๆ
8. ระยะเวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยว () 1 วัน
() 2 วัน
() 3 วัน
() มากกว่า 3 วัน
9. ลักษณะการเดินทาง () บริษัททัวร์
() มาเป็นกลุ่ม
() จ้างคนนำเที่ยว
() มาคนเดียว
10. ได้รับข้อมูลการท่องเที่ยวจาก () อินเทอร์เน็ต/วารสาร/หนังสือ
() บริษัทนำเที่ยว
() การบอกต่อ
() อื่น ๆ

11. การมีมัลลเทศก์นำเที่ยว () มี
() ไม่มี
12. แบบมัลลเทศก์ที่ใช้ () คนในพื้นที่
() คนนอกพื้นที่
13. แบบที่พักที่ต้องการ () กางเต็นท์
() บ้านพักบริการ
() โฮมสเตย์
() อื่น ๆ
14. แบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ต้องการ () ด้านธรรมชาติ
() ด้านวิถีชีวิต
() ด้านประวัติศาสตร์
() ความสะดวกสบาย
15. จุดเด่นของคอยหลวงเชียงดาวอยู่ที่ () ธรรมชาติ
() ประวัติศาสตร์
() ภูมิประเทศ
() อื่น ๆ
16. จุดด้อยของคอยหลวงเชียงดาว () การบริหารจัดการ
() ธรรมชาติและภูมิประเทศ
() การตลาดและสิ่งอำนวยความสะดวก
() อื่น ๆ
17. ผลเสียที่เกิดจากการท่องเที่ยว () ธรรมชาติเสื่อมโทรม
() ปัญหาขยะ
() วัฒนธรรมชุมชนเปลี่ยนแปลง
() อื่น ๆ
18. ต้องการการจัดการท่องเที่ยวในลักษณะ () ชุมชนจัดเอง
() เอกชนจัด
() ชุมชนและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าฯ ร่วมกันจัด
() อื่น ๆ

ภาคผนวก

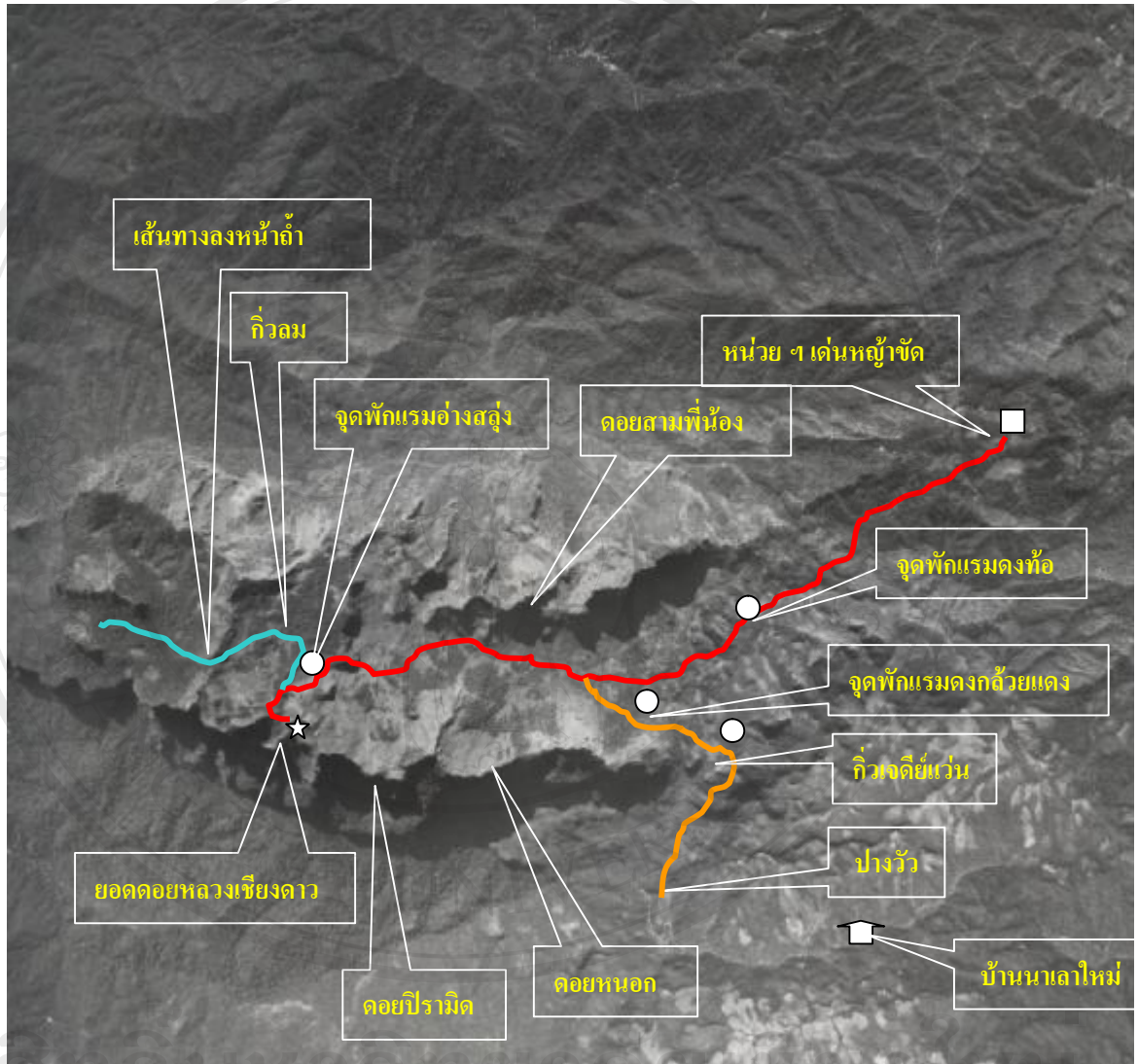
- แผนที่เส้นทางโดยสังเขป
- บัตรคนนำทาง
- หนังสือคู่มือท่องเที่ยวเชียงใหม่

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright © by Chiang Mai University

All rights reserved

แผนที่เส้นทางโดยสังเขป
เส้นทางเดินเท้าบริเวณคอยหลวงเชียงดาว

ลิขสิทธิ์ภาพถ่ายโดยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

เส้นทางไปคอยหลวงเชียงดาว หน่วยฯ เค้นหญ้าขีด
เส้นทางไปคอยหลวงเชียงดาว ปางวัว,บ้านนาเลาใหม่
เส้นทางกลับ ทางบ้านถ้ำ

บัตรคนนำทาง

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว

วันออกบัตร

วันหมดอายุ

เลขที่

บัตรประจำตัว

ผู้นำทางหรือลูกหาบท่องเที่ยวธรรมชาติโดยหลวงเชียงดาว

ภาพถ่าย

นาย.....

.....
หัวหน้าเขต ฯ เชียงดาว

หนังสือคู่มือท่องเที่ยวด้วยหลวงเชียงใหม่

โครงการจัดทำหนังสือคู่มือท่องเที่ยวด้วยหลวงเชียงใหม่
สนับสนุนการจัดทำโดย

เบตริกษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่
โครงการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมด้วยหลวงเชียงใหม่
ฉบับที่ 73 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ที่สุดแห่งยอดดอยสูง
พิเศษเฉพาะถิ่นนักเดินทางแห่งหิมาลัย
ทุ่งหญ้าที่งวลีปนที่สวยงามที่สุดในเมืองไทย

เบตริกษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงใหม่และ

ด้วยหลวงเชียงใหม่

© by Chiang Mai University
All rights reserved

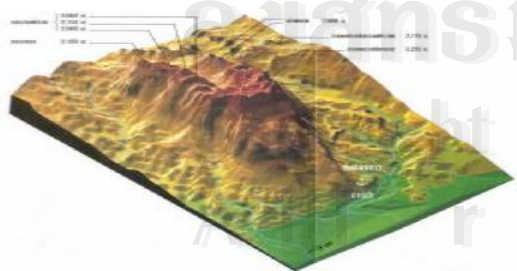
บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศถูกนำมาใช้ในประเทศไทยอย่างกว้างขวาง โดยมีความเชื่อว่าเป็นรูปแบบของการท่องเที่ยวที่ช่วยดูแลรักษา สิ่งแวดล้อม สังคมวัฒนธรรม ก่อให้เกิดการกระจายรายได้ ที่เป็นธรรม และเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน แต่ในความเป็นจริงไม่อาจปฏิเสธได้ว่า การพัฒนาการท่องเที่ยว ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทั้งทางตรงและทางอ้อม ไม่มากก็น้อย อันเนื่องมาจากความสิ้นเปลืองที่กิจกรรมการท่องเที่ยวจำเป็นต้องพึ่งพาสิ่งแวดล้อม ซึ่งทรัพยากรการท่องเที่ยวอันเป็นองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมแทบทั้งสิ้น

การดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยเชียงดาว อย่างเช่นเช่นที่ก่อให้เกิดสภาพปัญหาจากการท่องเที่ยวติดตามมาหลายประการ ถึงแม้สถานการณ์การท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษามีความสนใจในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมากขึ้น ในขณะก่เกิดประชาชน หน่วยงานรัฐและเอกชนมีศักยภาพในการดำเนินงานแต่ขาดการจัดการอย่างมีส่วนร่วมและเหมาะสม การศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ จะช่วยบริหารจัดการพื้นที่ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดอยเชียงดาวในการจัดการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่บรรลุผลได้มากขึ้นและเป็นประโยชน์ต่อกันส่วนรวมอีกด้วย

ดังนั้น การจัดทำคู่มือการท่องเที่ยวดอยเชียงดาวจึงมีประโยชน์ในการช่วยแนะนำ สถานที่ เส้นทางและการให้ความรู้ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว โดยได้เสนอข้อมูลเบื้องต้น ทางด้านลักษณะภูมิศาสตร์ ป่าไม้ ลักษณะทางชีวภาพ พืชพรรณตลอดจนคำแนะนำ ในการเข้าไปสัมผัสกับธรรมชาติอย่างเข้าใจ ในสภาพของพื้นที่พันธุ์พืชที่นำสิ่งและนี้อยู่อย่างหลากหลาย โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะทำให้การเดินทางเข้าไปท่องเที่ยวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาวและบริเวณโดยรอบดอยเชียงดาว ได้รับความรู้ในคุณค่าของดอยเชียงดาว อันจะส่งผลให้เกิดความรัก ความเข้าใจและห่วงใย ในทรัพยากรธรรมชาติที่ห้อมล้อมอยู่มากนักแห่งเมืองไทยเราตลอดไป

ข้อควรปฏิบัติในการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว

ควรศึกษาข้อมูลล่วงหน้าถึงจุดท่องเที่ยวที่เรากำลังจะไป เช่น สภาพอากาศ ฤดูกาล ช่วงเปิดปิดของเขตรักษาพันธุ์ฯ เพื่อการเตรียมตัวที่เหมาะสม และเพื่อความปลอดภัย เตรียมอุปกรณ์เพื่อช่วยในการท่องเที่ยวสัมผัสธรรมชาติมีประสิทธิภาพมากขึ้น อย่างเช่น เว้นชยาชย สูดอากาศ กว้างส่องทางไกล หรือกล้องถ่ายภาพติดไปด้วย นักท่องเที่ยวทุกคนต้องปฏิบัติตามกฎข้อห้ามพื้นฐานทั่วไปในการเข้าไปในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เช่น ไม่เด็ด เก็บทำลาย ต้นไม้ดอกไม้ หรือลักลอบนำสัตว์ออกมาจำหน่ายนำอาวุธเข้าไปในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และที่สำคัญในช่วงฤดูแล้งเป็นช่วงที่นักท่องเที่ยวต้องระมัดระวังเรื่องการก่อไฟเป็นพิเศษ เพราะอาจเป็นเหตุให้เกิดไฟไหม้ป่าได้

ห้ามทิ้งขยะป้โดยเด็ดขาดและงดการทิ้งสิ่งปฏิกูลหรือของเสียในธรรมชาติอย่างเช่นอาหาร กระป๋อง กล่องโฟม น้ำดื่มในขวดพลาสติก หรือขวดแก้ว เข้าไปป่า แต่หากจำเป็นควรนำขยะไปทิ้งหรือของอาหารที่สามารถนำกลับออกมาได้โดยสะดวก

เตรียมตัวเที่ยวป่าในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว

การเดินทางเข้าป่าเชียงดาวเพื่อเรียนรู้ธรรมชาติและศึกษาพรรณไม้ นั้น ก่อนที่จะเดินทางไปต้องมี การเตรียมตัวให้พร้อม เพราะถ้าหากว่ามีการเตรียมตัวไม่ดีพอ อาจทำให้ผู้ที่เดินทางเข้าพื้นที่เป็นครั้งแรก ต้อง พบบทับนัยทิวาบรรด ทำให้เกิดความรู้สึกที่ไม่ดีต่อการเดินทางในครั้งนั้น ๆ

สถานที่ ต้องมีข้อมูลรายละเอียดต่าง ๆ ให้มากที่สุด ทั้งนี้เพื่อจะได้จัดเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อม เพราะว่าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาวมีลักษณะที่แตกต่างจากสถานที่ท่องเที่ยวทั่วไป

การแต่งกาย การแต่งกายควรเป็นชุดรัดกุม ใส่สบาย ไม่รัดแน่นจนเกินไป และใช้กันสีกั กลมกลืนกับธรรมชาติ เช่นกันสีขี้เอยหรือสีน้ำตาล

หมวก นับว่ามีประโยชน์มากในการเดินป่า หมวกที่ใช้จะเป็นหมวกปีกหรือหมวกแก๊ปก็ได้

เสื้อแขนยาว เสื้อที่สวมใส่ควรเป็นเสื้อแขนยาว เพื่อป้องกันแมลง หนามและแสงแดด เนื้อผ้าควรเป็นชนิดที่ซึบ น้ำได้ดี เพื่อจะช่วยให้ระบายความร้อนได้ดี ทางเกงควรเป็นกางเกงที่สวมสบาย ไม่รัดมากเกินไป เสื้อผ้าควรแบ่ง ออกเป็น 2 ชุดคือ ชุดเดินป่า 2 ชุด และชุดนอน 1 ชุด นอกจากนั้นควรจะมีเสื้อเชิีกกเกิดและเสื้อกันหนาวอีก

อย่างละ 1 ตัว เพราะในเวลากลางคืนของดอยเชียงดาวจะมีอากาศค่อนข้างเย็นและหนาวมากในฤดูหนาว

รองเท้า เป็นสิ่งสำคัญที่สุด ควรเป็นรองเท้าเดินป่าหรือหุ้มส้นที่แข็งแรงและสวมใส่พอดี

อุปกรณ์เดินป่า เบื้องหลัง ควรเลือกชนิดที่เบากระทัดรัด ปลอดภัย และมีประโยชน์ สามารถใช้ประโยชน์ได้ หลายอย่าง เต็นท์ ถุงนอน เปลสนาม ไฟฉาย เสื้อกันฝน มีดพก กระติกน้ำ หม้อสนาม ยา เชือก สมุดบันทึก ถุงพลาสติก ฯลฯ

การเดินป่าเชียงดาวมีหลักดังนี้

1. ก่อนออกเดินป่า ควรสำรวจความเรียบร้อยของเครื่องแต่งกายและอุปกรณ์ต่าง ๆ ให้พร้อม
2. ดื่มน้ำให้ชุ่ม และเติมกระติกน้ำให้เต็ม ดื่กชายจุดเริ่มต้นและจุดหมายปลายทางให้ช้ำง
3. เดินอย่างจวนกำลังพักสายตาให้คุ้นกับสภาพป่าระหว่างเดินไม่ควรส่งเสียงดังจนเกินไป
4. พยายามเดินตามทางที่กำหนด พยายามปกปิดทุกส่วนของร่างกายให้มิดชิด
5. เดินแถวเรียงเดี่ยว ควรทิ้งระยะห่างกันพอสมควร แต่ต้องให้อยู่ในสายตาดูตลอด
6. เดินทางด้วยความเร็วสม่ำเสมอพักทุก ๆ ชั่วโมง ระยะเวลาประมาณ 5-10 นาที และไม่ควรแยกเดินไปตน เดียวไม่ว่าจะเป็นกลางวันหรือกลางคืนต้องมีเพื่อนไปด้วยทุกครั้ง

รู้จักกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว	2
พรรณไม้และสัตว์ป่า	4
นักเดินทางจากเทือกเขาหิมาลัย	5
ดูนกบนดอยเชียงดาวแหล่งดูนกของนครลำปาง	7
วันนี้มีผีเสื้อเชียงดาวบนขุนเขาแห่งดอยแก้วอัลไพน์	8
คำขวัญเชียงดาว(กุหลาบขาวเชียงดาว)	9
แผนที่ดูมือท่องเที่ยว	10
กางพาดและเสียงพาดแตกต่างกันอย่างไร	12
กีฬาทางสายเขา	13
สังคมพืชถึงอัลไพน์ (Subalpine)หนึ่งเดียวในเมืองไทย	14
ชมกล้วยไม้ดอยเชียงดาว	15
การเดินทาง	16
ตำนานเจ้าหลวงตำแดงเล่าที่หลวงเชียงดาว	17
เตรียมตัวเที่ยวป่าในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว	18
ข้อควรปฏิบัติในการท่องเที่ยวศึกษาระบบนิเวศในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว	19

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

© by Chiang Mai University

ตำนานเจ้าหลวงดำแดงดวงสว่างและเจ้าหลวงเชียงดาว

รู้จักกับเบตริกษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว

เทือกดอยเชียงดาวเป็นภูเขาสูงเป็นอันดับสามของประเทศไทย เป็นส่วนหนึ่งเทือกเขาถนนธงชัย ตะวันออก ที่ทอดตัวยาวตามแนวเหนือ-ใต้ โดยมีความสูงถึง 2,225 เมตร จากระดับน้ำทะเล รองจากดอยอินทนนท์ (2,565 เมตร) และดอยฟ้าห่มปก (2,285 เมตร) ถือเป็นต้นน้ำสำคัญของน้ำแม่ปิงและน้ำแม่แดง มีความสูงโดยเฉลี่ยที่ 400-2,225 เมตรจากระดับน้ำทะเล บริเวณสันเขาประกอบด้วยยอดสูงสุดชัดเจน 3 ยอด คือ ดอยหลวงเชียงดาว (2,225 เมตร) ดอยพืชมืด (2,175) และดอยสามพี่น้อง (2,100 เมตร)

ในระดับความสูงตั้งแต่ประมาณ 1,900 เมตร เป็นที่สิ่งเดิม ๆ เนื่องจากอิทธิพลของภูมิอากาศบริเวณยอดเขาและสันเขา ไม่มีพื้นดินปรากฏอยู่เลย แต่ตามแอ่งหินและซอกหิน พืชพรรณบางชนิดสามารถขึ้นอยู่ได้เป็นกลุ่ม ๆ มีลักษณะคล้ายสังคมพืชภูเขาแบบอัลไพน์ (Alpine vegetation) ประกอบด้วยพืชล้มลุกและไม้พุ่มขนาดเล็ก ซึ่งเป็นพรรณไม้เขตอบอุ่น (temperate) ทั้งสิ้น บางชนิดเป็นพืชพรรณของสังคมพืชอัลไพน์โดยเฉพาะ ดอยเชียงดาวจึงเป็นภูเขาที่อุดมด้วยพรรณพฤกษชาติเขตร้อน (Tropical) ทั้งเขตร้อน (Subtropical) และเขตอบอุ่น อยู่ในสังคมพืชที่แตกต่างกันตามความสูงจากระดับน้ำทะเล

สังคมพืชที่อัลไพน์บนดอยเชียงดาว เป็นสังคมพืชที่อยู่ในภาวะสมดุลของปัจจัยต่าง ๆ ร่วมกัน สังคมพืชลักษณะเช่นนี้มีแนวโน้มเปลี่ยนหรือหมดสภาพได้ง่ายกว่าสังคมพืชแบบอื่น ๆ เมื่อถูก สุนัขหรือได้รับผลกระทบจากปัจจัยอื่น ปัจจัยร้ายแรงที่มีพลเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมพืชบนดอยเชียงดาวได้แก่ ไข้หวัดใหญ่ อันเนื่องจากการบุกรุก เผาพาง พื้นที่ป่าไม้ดิบบริเวณหุบเขาตามแอ่งน้ำใจกลางเทือกดอยเชียงดาวในอดีต และการท่องเที่ยวเดินป่าในปัจจุบันที่นับว่าเป็นตัวเร่งการเสื่อมสภาพของสังคมพืชบนดอยเชียงดาว

ดอยหลวงเชียงดาวแห่งนี้มีความศักดิ์สิทธิ์ และน่าเชื่อว่าในสายตาของชาวบ้านด้วยมีความสูงชันและยากต่อการเดินทางขึ้นไป ชาวบ้านล้านนาเชื่อว่าเป็นที่สถิตยของเหล่าท้าวอารักษ์ที่ซึ่งใหญ่ของทางภาคเหนือจึงขนานนามว่าเชียงดาวอันหมายถึงสูงเทียมดาว ต่อมาจึงเพี้ยนเป็นเพียงดาว และเป็นเชียงดาวในปัจจุบันนอกจากนี้ยังมีตำนานเล่าขานเกี่ยวกับดอยเชียงดาวมากมายเช่น

เมืองเชียงดาว หรือเวียงเชียงดาว มีตำนานเล่าขานเรื่องความเป็นมาหลากหลายเรื่องราว ไม่ว่าจะเป็นตำนานของเจ้าหลวงดำแดง ที่โปรดปรานการท่องเที่ยวล่าสัตว์ในแถบสมตราบ แม่เฒ่า เทือกดอยเชียงดาวและบริเวณดอยเชียงดาว จนกลายเป็นตำนานรักของเจ้าหลวงดำแดงกับนางอินทรา

ดอยหลวงเชียงดาว อ่างสลุอ เจ้าหลวงเชียงดาว ล้วนแล้วแต่มีความสำคัญต่อวัฒนธรรม จารีตประเพณี ความเชื่อ ความศรัทธา และคุณค่าทางจิตใจของคนท้องถิ่นเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะพืดในอำเภอใกล้เคียง จะเห็นได้ว่าทุก ๆ ปีจะมีพิธีกรรมและการทำบุญของคนท้องถิ่นโดยเฉพาะไม่ว่าจะเป็นที่วัดเจ้าหลวงเชียงดาว วัดต้าปากเปียง และวัดเจ้าฟ้าปล่องงูเป็นต้น

ดอยหลวงเชียงดาว มีคุณค่าต่อจิตใจของคนท้องถิ่น คนท้องถิ่นบนดอยหลวงเชียงดาว เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เคารพบูชา เช่น บริเวณอ่างสลุอ มีน้ำพันตกลงมาไหลรวมกัน ทางสำนักพระราชวัง พระราชพิธีหรือพิธีกรรมอะไรที่เกี่ยวข้องกับความศักดิ์สิทธิ์ ก็จะทำน้อมตรงไปประกอบพิธีกรรม คนท้องถิ่นเชื่อว่า บริเวณดังกล่าวเป็นสถานที่สถิตยของเจ้าหลวงดำแดง ซึ่งเจ้าหลวงดำแดงนั้นยังได้รับการยกย่องว่าเป็นเจ้าแห่งภูตผีทั้งหลายที่นั่นอีกด้วย และบริเวณดอยหลวงเชียงดาวจะมีเจ้าหลวงเชียงดาว มีหลวงพ่อดำ มีสิบลวดตุบโบราณสถานอื่น ๆ อีกมากมาย เพราะฉะนั้นการที่คนขึ้นบนดอยหลวงเชียงดาวจำนวนมาก คนท้องถิ่นเกรงว่าจะเป็นการลบหลู่ดูหมิ่นสิ่งศักดิ์สิทธิ์บูชา

ดังนั้น การท่องเที่ยวในตำนานความหมายทั่วไปจึงไม่ถูกต้องสำหรับดอยเชียงดาว แต่หากอยู่ในความหมายของการนันทนาการเชิงอนุรักษ์หรือทัศนศึกษาธรรมชาติ การท่องเที่ยวในสถานที่แห่งนี้ในวัตถุประสงค์ที่ไม่เหมาะสม อย่างเช่นมีเป้าหมายเพียงเพื่อพิชิตยอดเขาสูงอันดับสามของประเทศไทย นอกจากแสดงถึงดำนิยมที่ล่าสมัยแล้วยังแสดงถึงการขาดวุฒิภาวะของนักท่องเที่ยว เพราะคุณค่าที่แท้จริงของการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่งดงาม น่าทึ่งและมีความพิเศษเช่นนี้ไม่ว่าเพื่อความเพลิดเพลินหรือเป็นที่ศรัทธา ต้องการเข้าไปสัมผัสธรรมชาติบนพื้นฐานของความเข้าใจและการให้ความเคารพต่อสถานที่ที่เป็นหัวใจสำคัญ

ถ้าหากมีทัศนคติที่ถูกต้องต่อการท่องเที่ยวบนดอยเชียงดาวเป็นเบื้องต้น ไม่ว่าทัศนคติแบบเก่าที่ดูแปลกตาหรือพรรณพืชที่อัลไพน์ที่หายากก็เพียงพอแล้วที่ทำให้เกิดคุณค่าอย่างมากมาจากการท่องเที่ยว สมกับที่ราดมีความตั้งใจและพยายามเดินทางเข้าไปจนถึงสถานที่แห่งนี้

พรรณไม้และสัตว์ป่า

การเดินทาง

ที่ทำการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาวตั้งอยู่ในเขตอำเภอเชียงดาวบนเส้นทางสายอำเภอเชียงดาว-ตำบลเมืองดวง นักท่องเที่ยวที่ต้องการจะเดินทางขึ้นยอดดอยหลวงเชียงดาวหรือเข้าไปในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าจะต้องเข้ามาทำหนังสือและชำระค่าธรรมเนียมก่อนเข้าพื้นที่

1. นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางจากจังหวัดเชียงใหม่โดยขึ้นรถโดยสารที่สถานีขนส่งช้างเผือกสายเชียงใหม่-ท่าตอน เชียงใหม่-ฟาง หรือเชียงใหม่-เชียงดาว มาลงที่บริเวณปากทางเข้าป่าเชียงดาว แล้วต่อรถจักรยานรับจ้างไปที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว
2. นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากกรุงเทพฯ สามารถเดินทางจากสถานีขนส่งหมอชิต 2 โดยรถโดยสารสายกรุงเทพฯ-ท่าตอนมาลงที่บริเวณปากทางเข้าป่าเชียงดาว แล้วต่อรถจักรยานรับจ้างไปที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว

อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวก

1. ถนนทาง หากนักท่องเที่ยวติดต่อกำลังกำหนดการเดินทางและความประสงค์ให้ทราบล่วงหน้าจะเป็นการดีอย่างยิ่งเพราะทางเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาวไม่มีถนนทางวิธธรณีแต่สามารถประสานงานกับคนนำทางในท้องถิ่นได้
2. ลูกอม อัตราค่าจ้างวันละประมาณ 300 บาทต่อวัน น้ำหนักไม่เกิน 2 กิโลกรัม (ทางเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าไม่ได้ดำเนินการเอง แต่อำนวยความสะดวกให้)
3. รถยนต์มือสองสี่ล้อ ราคาไปส่งเที่ยวละ 1,000 บาทสำหรับเส้นเด่นหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า 500 บาท

สิ่งที่จะต้องนำติดตัวมา

1. ฤกษ์นอน เต็นท์ หรือเปล อุปกรณ์หุงหาอาหารและเชื้อเพลิง (เนื่องจากทางเขตไม่อนุญาตให้ใช้พินินป่าทั่วไปผลิตขนาด)
2. อาหาร 3 มื้อต่อวันและน้ำ เนื่องจากบนดอยเชียงดาวไม่มีร้านค้าหรือแหล่งน้ำ
3. ยารักษาโรคและเครื่องมือส่วนตัว

พรรณพืชที่งอกลีพัน

ในระดับความสูงตั้งแต่ประมาณ 1,900 เมตร เป็นที่ลึกลับ หนึ่งจากอิทธิพลของภูมิอากาศบริเวณยอดเขาและสันเขา ไม้มีพื้นดินปรากฏอยู่เลย แต่ตามแอ่งหินและซอกหิน พืชพรรณบางชนิดสามารถขึ้นอยู่ได้เป็นกลุ่ม ๆ มีลักษณะคล้ายสิ่งแวดล้อมพืชภูเขาแบบอัลไพน์ (Alpine vegetation) ประกอบด้วยพืชล้มลุกและไม้พุ่มขนาดเล็ก ซึ่งเป็นพรรณไม้เขตอบอุ่น (temperate) ทั้งสิ้น บางชนิดเป็นพืชพรรณของสิ่งแวดล้อมอัลไพน์โดยเฉพาะ โดยเชียงดาวจึงเป็นภูเขาที่อุดมด้วยพรรณพืชภูเขาเขตร้อน (Tropical) ทั้งเขตร้อน (Subtropical) และเขตอบอุ่น อยู่ในสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างตามความสูงจากระดับน้ำทะเล สิ่งแวดล้อมอัลไพน์บนดอยเชียงดาว เป็นสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในภาวะสมดุลของปัจจัยต่าง ๆ ร่วมกับสิ่งแวดล้อมพืชลักษณะอื่นที่มีแนวโน้มเปลี่ยนหรือหมดสภาพได้ง่ายกว่าสิ่งแวดล้อมเขตร้อนอื่น ๆ เมื่อถูก รบกวนหรือได้รับผลกระทบจากปัจจัยอื่น ปัจจัยร้ายแรงที่มีผลเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมเชียงดาวได้แก่ ไข้ป่า ไข้ฉี่หนู ไข้มาลาเรีย จากกรบุงา แพร่ทาง พืชป่าไม้ดิบบริเวณหุบเขาตามแอ่งหุบเขาโดยเชียงดาวในอดีต และ การท่องเที่ยวที่เข้าไปในปัจจุบันที่นับว่าเป็นตัวเร่งการเสื่อมสภาพของสิ่งแวดล้อมพืชบนดอยเชียงดาว

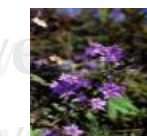
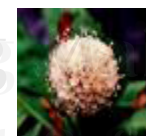
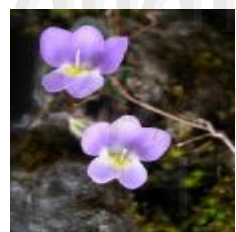
สัตว์ป่า

สัตว์ป่าบนดอยเชียงดาวเท่าที่มีการสำรวจพบว่ามีสัตว์ป่าที่พบแล้วและมีอยู่พบอยู่ในนอกว่า 340 ชนิด จาก 223 สกุล 97 วงศ์ได้แก่ กวางป่า เสือภูเขา สัตว์ป่ากระจายอยู่รอบยอดดอยหลวงเชียงดาว โดยบาง โดยพาแดงและขี้อวดอื่น ๆ สัตว์ป่าหายากเช่น เสือโคร่ง เสือลายเมฆ ชะนีขาว ก่างแว่นถิ่นเหนือ วนิไทรย์ เสือไฟ หมาน้ำและอีเก้ง

สัตว์ป่าที่สำรวจพบ 206 ชนิดจาก 124 สกุล 48 วงศ์ ฤกษ์ชนิดที่พบและมีสภาพใกล้สูญพันธุ์หรืออยู่ในภาวะถูกคุกคามได้แก่ ไก่ฟ้าหางลายขวาง ไก่ฟ้าหลังเงิน ไก่ฟ้าหลังเงิน ไก่ฟ้าหลังเทา นกเที กนก นกทางเขตนด นกขุนทอง นกทับทิมหางดำ นกเขม

ดอยเชียงดาวที่อยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว จ.เชียงใหม่ นั้น นักผู้เข้าพิชิตโดยสรุปว่าเป็นแหล่งธรรมชาติที่ไว้ใจเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเช่นเดียวกับวนอุทยานหรืออุทยานแห่งชาติทั่วไปการท่องเที่ยวในความหมายทั่วไปจึงไม่ถูกต้องสำหรับดอยเชียงดาว แต่หากอยู่ในความหมายของการนันทนาการเชิงอนุรักษ์หรือทัศนศึกษาธรรมชาติ การท่องเที่ยวในสถานที่แห่งนี้ควรต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ อย่างเช่นมีเป้าหมายเพียงเพื่อพิชิตยอดเขาสูงอันดับสามของประเทศไทย นอกจากแสดงถึงตำนานที่เล่าขานแล้วยังแสดงถึงการขาดความหวงแหนผู้ท่องเที่ยว เพราะคนดำที่แท้จริงของการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติดังกล่าว นำความหวงแหนและความพิถีพิถันเป็นว่าเพื่อความเพลิดเพลินหรือเป็นที่มา ดีว่าการเข้าไปสัมผัสธรรมชาติบนพื้นฐานของความเข้าใจและการให้ความเคารพต่อสถานที่นั้นจึงสำคัญ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright by Chiang Mai University. All rights reserved.

นักเดินทางจากเทือกเขาหิมาลัย

ดอยเชียงดาวมีองค์ประกอบอื่นที่ช่วยให้สังคมพืชที่งวลีพจน์ดำรงอยู่ได้ เช่น สภาพพื้นที่เป็นหินปูนในบริเวณยอดเขามีสันน้อยและอากาศแปรปรวนตลอดปี ปัจจัยเหล่านี้เป็นปรากฏการณ์ที่ดอยเชียงดาวนี้ให้สังคมพืชป่าดิบเขาเติบโตขยายอาณาเขตขึ้นมาสู่ยอดเขาได้นอกจากนั้นความสูงในระดับที่มีเมฆปกคลุมทำให้ได้รับความชุ่มชื้นอยู่เสมอ ความสูงชันของพื้นที่ก็ทำให้มีมิงในการรับแสงแดดตลอดวัน และมีร่วมเงาของภูเขาโดยปกบัง ความร้อนจากดวงอาทิตย์ในฤดูแล้ง

ดังนั้นดอยเชียงดาวจึงเป็นเหมือนบ้านสำหรับพรรณพืชเขตอบอุ่นที่กระจายพันธุ์มาจากที่ต่าง ๆ ทั้งจากหิมาลัยตะวันออก จากตอนใต้ของจีนและจากมณฑลยูนนาน การกระจายพันธุ์มาบรรจบกันและสิ้นสุดที่ดอยเชียงดาวแห่งนี้ ในแนวเส้นละติจูดเดียวกัน ในพื้นที่ของไทยหรือได้ลงไปถึงไม่พบพืชเหล่านี้อีกเลย

การกระจายพันธุ์น่าจะเกิดขึ้นในครั้งที่ป่าไม้ยังคงอุดมสมบูรณ์อยู่ พื้นที่แถบเทือกเขาหิมาลัยยังคงเชื่อมกับจีนตอนใต้เชื่อมต่อมาถึงพื้นที่ป่าในเมือไทยเหมือนตั้งเป็นพำนักสีเขียวขมเขียวมาปกคลุมทั้งภูมิภาคเมล็ดพืชเดินทางมาบนลมกับน้ำหรือติดตัวกับสัตว์ต่างจากยอดเขาผู้ราบและจากที่ราบสู่ยอดเขาอีกลูกหนึ่งไปเรื่อยๆที่ใดที่มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสมเมล็ดพันธุ์ก็จะเจริญเติบโตและแพร่พันธุ์เดินทางต่อไปอีกในเวลาต่อมาจำนวนประชากรของมนุษย์พื้นถิ่นจำนวนมากนั้นจำเป็นต้องบุกรุกป่าที่ราบเพื่อตั้งถิ่นฐานและทำการเกษตรพำนักสีเขียวพื้นถิ่นจึงเริ่มเป็นรูปทรงจากรูเล็กๆหลายรูจนเข้าเป็นรูปร่างที่ราบต่ำซึ่งเป็นเหมือนสะพานในการเชื่อมต่อกิจก่าลายลงทำให้พืชเหล่านี้ถูกโค่นตัดเสียพืชบางชนิดที่สามารถปรับสภาพตัวเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของดอยเชียงดาวได้ดีก็กลายเป็นพืชเฉพาะถิ่นซึ่งจึงมีพบในที่อื่นได้นอกจากดอยเชียงดาวเท่านั้น

หมกกล้วยไม้ดอยเชียงดาว

ดอยเชียงดาว นับเป็นจุดที่น่าสนใจที่สุดอีกแห่งหนึ่งสำหรับการศึกษาพรรณไม้ เนื่องจากยังมีลักษณะเป็นเทือกเขาคันปูนอันสูงชัน สังคมของพืชพรรณบริเวณยอดดอยมีความแตกต่างจากที่ปรากฏบนภูเขาอื่น ๆ โดยจะเป็นสังคมพืชที่งวลีพจน์ หลายชนิดที่ปรากฏในภูมิภาคเขตอบอุ่น ด้วยเหตุนี้กล้วยไม้ที่มีอยู่บริเวณดอยเชียงดาว จึงมีความพิเศษโดดเด่นและหลายชนิดก็สามารถพบได้ในวันใด

กล้วยไม้บางชนิดเคยเชื่อว่าสูญพันธุ์ไปแล้ว บางชนิดก็ถูกพบเป็นครั้งแรกสำหรับประเทศไทย หลายชนิดแม้จะเคยมีรายงานพบในอดีต แต่ปัจจุบันกลับพบเห็นได้ยากยิ่ง

บึงตวร้ง

สำหรับการศึกษากล้วยไม้ ควรนำอุปกรณ์เพื่อช่วยในการชมและศึกษาได้สะดวกขึ้น เช่น กล้องส่องทางไกลเพื่อสังเกตหรือจำแนกชนิดกล้วยไม้ซึ่งมีลักษณะเป็นพืชอิงอาศัยขึ้นเกาะตามพาคหินหรือบนต้นไม้สูง แวนขยายที่มีกำลังสูง ซึ่งอาจจำเป็นในการช่วยสังเกตหรือจำแนกชนิดกล้วยไม้ที่มีขนาดเล็ก สูดบันทึกเพื่อจดบันทึกรายละเอียดลักษณะต่าง ๆ ของกล้วยไม้ที่พบ รวมทั้งการบันทึกข้อมูลแวดล้อมอื่น ๆ ไว้ได้แก่ สัตว์ที่พบ ลักษณะของป่าที่กล้วยไม้ขึ้นอาศัยอยู่ วันเวลาที่พบ เป็นต้น นอกจากนี้หากสามารถบันทึกภาพไว้ได้อย่างชัดเจน ก็จะช่วยนำมาประกอบในการค้นคว้าเพื่อจำแนกชนิดได้ดียิ่งขึ้นอีกด้วย

สังคมพืชกึ่งอัลไพน์ (Subalpine) หนึ่งเดียวในเมืองไทย

เขตสังคมพืชระดับล่าง (Basal Zone) และเขตสังคมพืชภูเขา (Moutane Zone) ทั้งสองเขตนี้เป็นสังคมพืชที่ต้นไม้อายุสั้นปกคลุมเป็นป่าไม่ปรกต่าง ๆ เช่น ป่าพลัดใบ ฯลฯ ในระดับสูงสุดของเขตสังคมพืชภูเขาจะเป็นป่าดิบเขา โดยมีจุดสูงสุดอยู่ที่แนวเขตป่าไม้ (Timber Line) เป็นจุดสูงสุดที่สังคมพืชชั้นต้นจะเติบโตอยู่ได้

เขตสังคมพืชกึ่งอัลไพน์ (Subalpine Zone) จะอยู่เหนือแนวเขตป่าไม้ไม่พุ่มภูเขา (Shrubs) ขึ้นร่วมกับพืชล้มลุก ไม่พุ่มภูเขาที่เติบโตได้ พืชสกุลกุหลาบพยับ

เขตสังคมพืชอัลไพน์ (Alpine Zone) จะอยู่เหนือกว่าระดับกึ่งอัลไพน์มีลักษณะเป็นทุ่งหญ้าภูเขา พืชที่ขึ้นอยู่ได้มีแต่เพียงพืชล้มลุก

ระดับหิมะและธารน้ำแข็ง (Snow Horizon) เหนือจากระดับอัลไพน์ขึ้นไปจะพบแนวธารน้ำแข็งทาง (Snow Line) มีหิมะและธารน้ำแข็งปกคลุมตลอดปี

ในบริเวณอื่นของโลกสังคมพืชจะเปลี่ยนแปลงไปเมื่อแนวเส้นละติจูดสูงขึ้น ระดับความสูงของแนวเขตป่าไม้และแนวน้ำแข็งถาวรจะลดลงในแนวตอนเช่นที่สวีตเซอร์แลนด์ (47 องศาเหนือ) แนวเขตป่าไม้จะอยู่ที่ระดับความสูง 2,000 เมตร และแนวน้ำแข็งถาวรจะอยู่ระดับความสูง 4,000 เมตร แต่ที่สวีเดน (60 องศาเหนือ) แนวเขตป่าไม้จะลดลงมาอยู่ที่ระดับความสูง 1,000 เมตร และแนวน้ำแข็งถาวรจะอยู่ที่ระดับความสูง 2,500 เมตรเท่านั้น

ภาคเหนือของไทยอยู่ในแนวเส้นละติจูดประมาณ 17 องศาเหนือขึ้นไปจะพบพืชเขตอบอุ่นกระจายพันธุ์และเติบโตอยู่ในเขตป่าดิบเขา ยอดเขาที่สูงที่สุดของไทย 3 อันดับแรก คือ ดอยอินทนนท์ (2,565 เมตร) ดอยฟ้าห่มปก (2,285 เมตร) และดอยเชียงดาว (2,225 เมตร) จึงน่าจะอยู่ในแนวเขตป่าไม้ของสังคมพืชป่าดิบเขาทั้งหมด และอีกสามที่พบสังคมเขตกึ่งเขตร้อน และอีกสามที่พบสังคมพืชอัลไพน์ ในภาคเหนือจะต้องเป็นยอดเขาที่มีความสูงประมาณ 3,000 - 4,000 เมตรขึ้นไป

แต่สังคมพืชเขตอบอุ่นซึ่งดาวกลับเป็นเขตอบอุ่นเพราะมีลักษณะที่แตกต่างออกไปจากที่อื่นนั่นคือบริเวณยอดดอยที่มีความสูงเกิน 1,900 เมตรขึ้นไปกลับมีพืชล้มลุกขึ้นสลักร่วมกับไม้พุ่มเตี้ยเหนือแนวเขตป่าไม้คล้าย กับสังคมพืชกึ่งอัลไพน์ (sub-alpine)

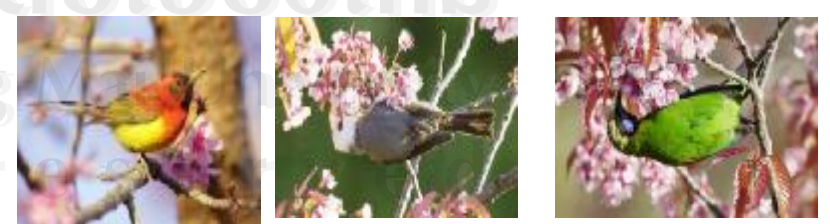
ดอยเชียงดาวแหล่งดูนกของดนตรีสง

การเดินทางมาดูนกที่ดอยเชียงดาว ช่วงที่ดีและสะดวกคือช่วงหน้าหนาว นกที่เป็นแรงดึงดูดนาคดูนกในเขตดอยเชียงดาวคือ นกไถ่ไม้ใหญ่ (Giant Nuthatch) ไก่ฟ้าหางลายขวาง (Hume's Pheasant) นกปากทบลายดำ (Hodgson's Frogmouth) และนกฉวีขนหางดำ (Black-tailed Crane) ซึ่งจัดเป็นนกหายาก และแหล่งที่จะพบนกเหล่านี้จำกัดอยู่ในพื้นที่เล็ก ๆ ในภาคเหนือ ดอยเชียงดาวจัดเป็นแหล่งที่หาดูนกชนิดเหล่านี้ได้ดีที่สุด นอกจากนกเหล่านี้แล้ว นกทั่วไปในพื้นที่ป่าดอยเชียงดาวยังสามารถพบนกชนิดอื่น ๆ ได้ก็ไม่ต่ำกว่า 280 ชนิด

แหล่งดูนกที่สำคัญของดอยเชียงดาวแยกออกเป็น 2 ส่วนคือ

1. บริเวณที่ทำการเขตฯ และวัดท่าพาล่อง ในบริเวณที่ทำการเขตฯ ซึ่งอยู่ติดกับวัดท่าพาล่องเป็นจุดที่นักดูนกเดินทางไปดูนกได้ง่าย สามารถขึ้นรถไปถึงจุดดูนกได้สะดวก ส่วนวัดพาล่องจะสามารถดูนกได้ในบริเวณลานจอดรถหน้าวัดมีบันไดขึ้นเขาไปถึงท่าและวัด ซึ่งจุดดูนกที่ดูมาก สามารถมองลงมาเบื้องล่างซึ่งเป็นป่าและน้ำตกได้รอบ การดูนกในบริเวณนี้ไม่ควรล่าเสียงดัง นกที่พบในบริเวณที่ทำการฯ กับนกในบริเวณที่พาล่องจะคล้าย ๆ กัน เช่น นกเขียวกันตอง (Leaf bird) นกกินภาพกา (Flower pecker) นกปรอด (Bulbul) นกเขตนกขาว (Oriental White-eye) ฯลฯ

2. เส้นทางขึ้นไปยังหน่วยพิทักษ์ป่าเด่นทรายขัด เป็นเส้นทางที่ต้องใช้รถขับเคลื่อนสี่ล้อเพราะทางค่อนข้างชัน การดูนกตามเส้นทางนี้ส่วนมากนักดูนกจะมุ่งไปดูนกไถ่ไม้ใหญ่ ซึ่งชอบอาศัยและหากินในป่าสนดั้งเดิมและป่าสนบนป่าก่อ ปัจจุบันดอยเชียงดาวน่าจะเป็นแหล่งที่พบนกไถ่ไม้ใหญ่ได้ง่ายที่สุด และมีจำนวนประชากรมากที่สุดในโลกก็ว่าได้ สภาพป่าส่วนใหญ่ในระดับสูงของดอยเชียงดาวเป็นป่าดงดิบและป่าสนบนป่าก่อซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและแหล่งอาหารของนกพญาไฟพันธุ์หัว (Long-tailed Minivet) และนกปากทบลายดำ ที่ลิ่งและห้วยสูง ๆ จะพบนกฟ้าหางลายขวาง ซึ่งนักพบบนถนนที่ง่าป่าสู่หน่วยฯเด่นทรายขัด

ไถ่ฟ้าหางลายขวาง

เป็นนกขนาดใหญ่ปานกลางชนิดหนึ่ง ที่มีความสวยงามสะดุดตาโดยอพยพจากไถ่ฟ้าตัวผู้ในประเทศ
ไทยมีเฉพาะตามป่าดิบเขาและป่าสนเขานบนเทือกเขาในภาคเหนือตอนบน ปัจจุบันถือว่าไถ่ฟ้าที่หายากและมีจำนวน
เหลืออยู่น้อยที่สุด โดยครั้งล่าสุดมีรายงานการพบเพียง 1 ตัว ในบริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาวเมื่อ
พ.ศ. 2537 และจากนั้นมายังไม่มีรายงานการพบอย่างเป็นทางการเป็นหลักฐานชัดเจนอีกเลยถือว่าไถ่ฟ้า
สูญพันธุ์หรืออาจสูญพันธุ์ไปจากประเทศไทยแล้ว

ต่อมาได้มีการสำรวจโดยนายพเยาว์ สายดี จนท.ป่าในบริเวณเวียงต้าเมื่อ พ.ศ. 2540

พบว่าไถ่ฟ้าชนิดนี้หลงเหลืออยู่ในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว โดยเป็นจำนวนที่ยังไม่ชัดเจนนักเพียง 7 ตัว
เท่านั้น

ไถ่ฟ้าชนิดนี้เป็นพื้นที่บางต้นมีสภาพกำลังถูกคุกคาม สาเหตุสำคัญเกิดจากการที่ปีไฟไหม้ป่าใน
แหล่งที่อยู่อาศัยและหากินอยู่หลายครั้งแทบทุกปี ทำให้พื้นที่อยู่อาศัยรวมทั้งอาหารซึ่งส่วนใหญ่เป็นเมล็ดพืชและ
ดวงเมล็ดต่างๆในดินลดน้อยลง และในบางปีไถ่ฟ้าในรังที่กำลังทำรังตามท่อนไม้ในดินได้รับความเสียหาย ประกอบ
กับพื้นที่นิยมในการล่าของราษฎรทั้งชาวไทยพื้นราบและชาวเขา และมีการปล่อยสัตว์เลี้ยงเข้าไปหากินและเหยียบย่ำ
ในบริเวณดังกล่าว ตลอดจนมีการรบกวนของนักท่องเที่ยวที่เข้าไปใกล้รังที่อยู่อาศัยในเขตฤดูกาลท่องเที่ยวใน
ประเทศไทยอาศัยอยู่ในป่าดิบเขาและป่าสนเขา ซึ่งมีตงหย้าแทรกอยู่บนลาดเขาในระดับความสูงตั้งแต่ 900-
1,500 ม.

ไถ่ฟ้าชนิดนี้หายากที่สุดในประเทศไทย เคยพบบนภูเขาหลายแห่งใน จ.เชียงใหม่และเคยพบว่าเมื่ออยู่ข้าง
ที่ต๋อยอยู่เมื่อ พ.ศ. 2530 ปัจจุบันมีรายงานการพบไถ่ฟ้าชนิดนี้ตามธรรมชาติในประเทศไทยเพียง 2 แหล่ง
เท่านั้น ตัวในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว จ.เชียงใหม่และครั้งที่ จ.ปาย จ.แม่ฮ่องสอน

วันนี้ไม่มีส้มเขียวหวานเขาแห่งดอกไม้อัลไพน์ ผีเสื้อส้มเขียวดาว(Bhutanitis lidderdalii ocellatomaculata)

เป็นผีเสื้อที่พบได้ในบริเวณภูเขาสูง พบในประเทศไทยครั้งแรกบนยอดเขาดอยเชียงดาวเมื่อปี พ.ศ.2519
ในขณะนั้นมีผีเสื้อชนิดนี้ชุกชุมมาก แต่ก็ถูกจับขายเป็นจำนวนมากเช่นกัน มีการส่งออกขายต่างประเทศไปเป็น
ของขวัญ ๆ ตัวและยังเหลืออยู่ ราคาที่สูงสูงเป็นเงาตามตัว และเมื่อพื้นที่หากินของผีเสื้อถูกไฟไหม้บ่อยครั้ง จนพืช
อาหารของหนอนผีเสื้อหมดไป ทำให้ผีเสื้อส้มเขียวดาวทยอยไป และไม่มีรายงานพบหลายปีแล้ว คาดว่าสูญพันธุ์
ไปแล้ว

ผีเสื้อส้มเขียวดาวงอกกินอยู่ตามสันเขา พบได้ในช่วงเดือนสิงหาคม-ตุลาคม อาหารของหนอน
ผีเสื้อคือวุ้นป่า ซึ่งเป็นพืชบางชนิดในวงศ์Aristolochiaceae

ผีเสื้อส้มเขียวดาวในวัยนี้หรือเพียงแต่ชื่อเท่านั้น คงไม่มีใครสังเกตเห็นนักกับการกลายของแมลง
ตัวเล็กาตัวหนึ่ง ที่คิดว่าไม่ได้สำคัญชนิดกับมวลมนุษยชาติ

ผีเสื้อส้มเขียวดาวหรือผีเสื้อภูฐาน(Bhutanitis lidderdelei) เป็นผีเสื้อที่อาศัยอยู่เฉพาะ
บนยอดเขาดอยเชียงดาวในประเทศไทย และเป็นที่ต้องการของนักสะสมซากแมลงอย่างมาก เพราะมีขนาดใหญ่
สวยงามและหาได้ยาก จนมีการขึ้นราคาให้สูงขึ้นไปในตลาดนักสะสมซากแมลงทั้งในและต่างประเทศ ทำให้ชาวบ้าน
ต่างขึ้นดอยพยายามจับมาขายจนได้ราคาว่า "แพงร้อยนับสิบ" ซึ่งทำให้มันลดจำนวนลงมาก ประกอบกับ
การเผาป่าเพื่อปลูกพืชและไม้พุ่มป่าหลายครั้งจนทำให้พืชอาหารหมดไป ทำให้ผีเสื้อชนิดนี้ต้องสูญพันธุ์
ไปจากประเทศไทยในที่สุดเมื่อราว 20 ปีที่แล้ว แต่ปัจจุบันยังคงพบได้ที่ประเทศเนปาลและภูฏานเท่านั้น

.....กวางพาและเลียงพาแตกต่างกันอย่างไร.....

เทือกเขาตองผิงตองเป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของสัตว์สี่เท้าสองชนิดนี้ แต่พบเห็นได้ยากเนื่องจากเป็นสัตว์ที่ประสาทมืดตัวและตื่นตกใจง่ายประกอบกับถูกล่าจนมีเหลืออยู่เพียงเล็กน้อย

กวางพา รูปร่างลักษณะ: มีรูปร่างหน้าตาคล้ายแพะ มีหูยาว ขนาดลำตัวหยาบและหนา มีสีเทาหรือน้ำตาลเทา มีแถบสีดำพาดอยู่กลางหลัง กวางพาตัวเมียมีสีนวลกว่าตัวผู้ บริเวณลำตัวดำในมีขนสีอ่อน ริมฝีปากและรอบๆตาไม่มีขน เขาสั้นมีสีดำ กวางพาตัวผู้มีเขายาวและหนากว่าตัวเมีย มักอาศัยรวมกันเป็นฝูงตามทุ่งหญ้าและช่วงวนพามบนเทือกเขาสูง ซึ่งมีความสูงจากระดับน้ำทะเลถึง 1,000-4,000 ม. กวางพาฝูงหนึ่งมีสมาชิกประมาณ 4-12 ตัว พามพันธุในช่วงเดือนตุลาคมถึงธันวาคม ใช้เวลาตั้งท้องนาน 6 เดือน ออกลูกครั้งละ 1-2 ตัว กวางพาเป็นสัตว์ที่ตื่นตกใจง่าย เมื่อตกใจจะส่งเสียงร้องที่นำลักษณะสั้นและสูงเป็นสัญญาณเตือนภัยแก่ตัวอื่นๆในฝูง มักออกหากินตามทุ่งหญ้าในช่วงเวลาท่อนพรอาทิตย์ตกดินจนถึงเช้าตรู่ กวางพากินหญ้า ยอดหญ้า ยอดอ่อนของไม้ รางจืด และลูกไม้เปลือกแข็งจำพวกถั่วเป็นอาหารหลัก

เลียงพา รูปร่างลักษณะ: มีรูปร่างหน้าตาคล้ายแพะ ลำตัวสั้น เขายาว นนมีเส้นสีเทาและขนตามลำตัวมีสีเทาอมดำ แต่บริเวณท้องมีสีอ่อนกว่า เลียงพาตัวที่ยังโตไม่เต็มวัยมีขนสีเข้ม แต่จะอ่อนลงเมื่ออายุมากขึ้นจนดูคล้ายสีเทา สันบริเวณหน้าแข้งหรือใต้หัวเขามีกากหลาย บางตัวอาจมีสีดำ บางตัวอาจมีสีเทาหรือน้ำตาลเหลือง เลียงพานับขนแพงดอยขาวในบางตัวอาจพาดไปจนถึงหัวไหล่ มีต่อมขนาดเล็กอยู่ใต้ตา สังเกตเห็นได้ชัด ริมฝีปากมีสีขาว หูยาวคล้ายกุลา มีเขาทั้งตัวผู้และตัวเมีย เขา มีรูปร่างคล้ายเขาแพะ เขาของตัวเมียสั้นกว่าเขาของตัวผู้มากอาศัยรวมกันตามลำพังบนภูเขาและหน้าพามีพุ่มไม้เตี้ยขึ้นอยู่ กินพืชชนิดไม้ใบไม้และยอดไม้เป็นอาหารหลัก กินหญ้าได้เป็นอย่างดีตลอดปี ออกหากินในเวลาเช้า เย็นและพลบค่ำ นอนหลับพักผ่อนตามพุ่มไม้เตี้ยในเวลากลางวัน ชอบลับเขาตามต้นไม้หรือใช้หินบริเวณที่อาศัยอยู่เป็นประจำ มีนิสัยชอบถ่ายมูลซ้ำที่เดิม ว่ายน้ำเก่ง เมื่อพบศัตรูเสียงพาดจะขึ้นนั่งอยู่ตรงนั้น แล้วจึงทรงหนีหลบตามพุ่มไม้ที่ปลอดภัย มีประชากร ๓๐ เลี้ยงลูกได้มาก พามพันธุในช่วงเดือนตุลาคมถึงพฤศจิกายน ใช้เวลาตั้งท้องประมาณ 7 เดือน ออกลูกครั้งละ 1 ตัว

**ตำบาวเขียงดาว(กุหลาบขาวเขียงดาว)
Rhododendron ludwigianum Hoss.**

เป็นไม้พุ่มอิงอาศัย สูง 1.5-3 ม. ลำต้นแฉกตั้งตรงโอบ เป็นใบเดี่ยว ออกเรียงสลับเป็นกลุ่มที่ปลายกิ่ง รูปรีแกมรูปไข่กลับ กว้าง 1.5-3.5 ซม. ยาว 3-8 ซม. ผิวใบเข้มเป็นมัน ดอก สีขาวผลออกเป็นช่อ จำนวน 2-5 ดอกที่ปลายกิ่ง รูปทรง ขนาดพาดูขนาดกลาง 8-13 ซม. กลีบดอกยาว 6-9 ซม. ปลายกลีบแยกเป็น 5 แฉก โคนกลีบด้านในมีแต้มสีเหลือง เกสรตัวผู้ 10 อัน พล เป็นพลาแห้ง รูปกระสวยปลายมน ยาว 3 ซม. เมื่อแก่จะแตก เมล็ดแบน ขนาดเล็ก มีปีกเป็นพินรูปหัวใจพาด้านของประเทศไทย พบเฉพาะบนเขาหินปูน ที่ระดับความสูง 1,800-2,200 ม. ของตองผิงตอง จ.เขียงใหม่เท่านั้น ออกดอกช่วงเดือนมีนาคม-พฤษภาคม

พืชและสัตว์ป่าอาศัยบนตองผิงนี้ ต่างพากันปรับตัวให้อยู่รอดในสภาพแวดล้อมที่แห้งแล้งและอันตรายที่เกิดขึ้นในฤดูร้อน พวกไม้ล้มลุกต่างซ่อนเร้นตัวเอาไว้เพียงรากงอกในดิน หรือทิ้งเมล็ดไว้กระจัดกระจายก่อนที่จะแห้งตาย พวกไม้ยืนต้นต่างพากันทิ้งใบที่ตายตกตื้นจนหมดสิ้นเพื่อรักษาตัวเอาไว้ ทั้งเหล่าสัตว์ป่าก็ดิ้นรนหากินด้วยความยากลำบากและยังหวาดระแวงต่อไฟฟ้าที่อาจลุกลามขึ้นมาได้แทบทุกเมื่อ แต่ทว่า ตำบาวเขียงดาว ไม่พุ่มยืนต้นขนาดกลางที่มีอายุยืนหลายปี กลับกำลังผลิตดอกบานสะพรั่งสีขาวยาวนานจนดูเหมือนว่า ชูช่ออย่างมากมายอยู่บนลำต้นที่ตองผิงนี้ไม่ทัน เหมือนเพชรสีขาวขึ้นเลื้อยทั่วผืนดินที่โผล่ไปทั่วเมื่อต้องกระแสลมอ่อนๆยามบ่าย ท่ามกลางใบไม้ที่แห้งจนแห้งจนยอดสุดแหลมและสิ้นด้วยก็วาม รวากับธรรมชาติของตองผิงซึ่งเป็นการบังเอิญทำให้มันกำลังโผล่ในความลำบากและทุกขภัยที่เลวร้ายที่สุดของฤดูกาลที่มนุษย์เคยมาถึง

ประวัติผู้เขียน

- ชื่อ - สกุล นายวารินทร์ วรินทร์เวช
- วัน เดือน ปีเกิด 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2511
- ภูมิลำเนา จังหวัดเชียงใหม่
- ประวัติการศึกษา สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนคลองปางวิทยาคม จังหวัดตรัง พ.ศ. 2529
สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาปรัชญาและศาสนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พ.ศ. 2533
- ประสบการณ์ทำงาน
- เจ้าหน้าที่ประสานงานโครงการวัดกับการอนุรักษ์และพัฒนาสุขภาพ และสิ่งแวดล้อม มูลนิธิคณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา กรุงเทพฯ พ.ศ. 2534
 - อาสาสมัครเก็บข้อมูล ติดตามและประเมินผล โครงการพัฒนาพื้นที่สูง IPAD จ.เชียงใหม่ พ.ศ. 2536
 - อาสาสมัครเก็บข้อมูล ติดตามและประเมินผลโครงการผู้หญิงไทยเพื่อวันพรุ่งนี้ TWT มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ พ.ศ. 2536
 - เจ้าหน้าที่ประสานงานสนาม และผู้ช่วยนักวิจัย โครงการติดตามและประเมินผลโครงการป้องกันยาเสพติดโดยชุมชนบนที่สูง ของ UNDCP สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ พ.ศ. 2539
 - ผู้ช่วยนักวิจัยและประสานงาน โครงการ การท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของชุมชนชาวเขาในจังหวัดเชียงราย สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ พ.ศ. 2538
 - ผู้ช่วยนักวิจัยและประสานงาน โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการ และจัดลำดับความสำคัญการลงทุนเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในจังหวัดเชียงใหม่ แพร่ น่าน ลำปาง ตาก และแม่ฮ่องสอน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ พ.ศ. 2539

- ผู้ช่วยนักวิจัย โครงการวิจัย ชุมชนกับการจัดการทรัพยากรภาคเหนือ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ พ.ศ. 2540
- ผู้ช่วยนักวิจัยและประสานงาน โครงการ ส่งเสริมศักยภาพชุมชนใน จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดแพร่และจังหวัดชุมพร มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จ. เชียงใหม่ พ.ศ. 2545
- หัวหน้าโครงการวิจัย โครงการศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสม บนดอยหลวงเชียงดาวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบดอยหลวงเชียง ดาว สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.) จ.เชียงใหม่ พ.ศ. 2546-2547
- มัคคุเทศน์อิสระ ร้านสโมสรรชาวแคมป์ จ.เชียงใหม่ พ.ศ. 2539-ปัจจุบัน
- มัคคุเทศก์ บริษัทแพนด้าทัวร์ จ.เชียงใหม่ พ.ศ. 2545
- ครูอาสาสมัครบนพื้นที่สูง กรมการศึกษานอกโรงเรียน ศูนย์การเรียนรู้ ชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวงบ้านกระเหรี่ยงโปว์กองแงะ ต.นาเกียน อ. อมก๋อย และ ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนชาวไทยภูเขาแม่ฟ้าหลวงบ้านมุเซอร์นาศิริ ต. เมืองนะ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ พ.ศ. 2543-2544
- เจ้าหน้าที่สำรวจและประมวลความรู้ข้อมูลชุมชนมอแกนเกาะเหลา จังหวัดระนอง โครงการช่วยเหลือฟื้นฟูผู้ประสบภัยสึนามิ ชุมชนเกาะเหลา แอควินเอด พฤษจิกายน 2548-มกราคม 2549
- เจ้าหน้าที่ประสานงานชุมชน โครงการฟื้นฟูสภาพนกแก้วแล้วทิ้งดำ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาประ-บางคราม สมาคมอนุรักษ์นกและธรรมชาติ แห่งประเทศไทย มีนาคม-ปัจจุบัน